

บทที่ 7

การเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เรียน

ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม

จิตวิทยาพฤติกรรมนิยมในระยะต้นได้ให้ข้อเสนอ 3 อย่าง กล่าวคือ

1. **ความเป็นประจักษ์นิยม** โดยจัดข้อมูลที่มาจากความคิดหรือการตีความจากประสบการณ์ส่วนตัว การสังเกตพฤติกรรมเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาทางพฤติกรรมนิยม

2. **เป้าหมายของพฤติกรรมนิยม** คือ การพยากรณ์และควบคุมพฤติกรรม คำว่าพฤติกรรมเป็นคำรวม ที่หมายถึงพฤติกรรมอันใดอันหนึ่งของบุคคลที่สังเกตเห็นได้ โดยไม่หมายรวมไปถึงกระบวนการทางความคิด

3. **นักจิตวิทยาแนวพฤติกรรมนิยม**มองเห็นความต่อเนื่องพื้นฐานของหลักการทางพฤติกรรมในสัตว์ตระกูลต่าง ๆ หลักการเหล่านี้มาจากศึกษาพฤติกรรมสัตว์ ซึ่งอาจนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมมนุษย์บางด้าน

พฤติกรรมนิยมเน้นปรากฏการณ์ที่สามารถสังเกตเห็นได้ เป็นการศึกษาพฤติกรรมที่มีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การทำความเข้าใจการเรียนรู้ในทัศนะของพฤติกรรมนิยม จึงต้องทำความเข้าใจกับความคิดพื้นฐานของกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Glover and Bruning, 1990)

1. การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning)

อิวาน พาฟลอฟ (Ivan Pavlov) นักวิทยาศาสตร์ชาวรัสเซียเป็นบุคคลที่ต้องกล่าวถึงเมื่อพูดถึงประวัติความเป็นมาของจิตวิทยา ในปลายปี ค.ศ.1800 และต้นปี ค.ศ.1900 พาฟลอฟทำวิจัยทางสรีรวิทยาเกี่ยวกับการทำงานของระบบย่อยอาหาร ซึ่งทำให้เขาได้รับรางวัลโนเบลในปี ค.ศ.1940 พาฟลอฟมีเครื่องมือวัดปริมาณน้ำลายของสุนัขขณะกินอาหาร โดยใช้การผ่าตัดต่อท่อเข้าไปในปาก สุนัขจะถูกผูกเอาไว้ไม่ให้เคลื่อนไหวไปมา วันหนึ่งพาฟลอฟสังเกตเห็นว่ามันจะ

สุดในศตวรรษที่ 20 การที่สกินเนอร์ได้รับเกียรติเช่นนี้เพราะเขาไม่เพียงรวบรวมทฤษฎีและแนวความคิดที่แตกต่างกันมาประสมประสานกันเท่านั้น แต่ยังนำมาเป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมมนุษย์

ทฤษฎีของสกินเนอร์เน้นการวางเงื่อนไขการกระทำ ซึ่งมีความแตกต่างจากการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟอย่างมาก ในการวางเงื่อนไขการกระทำ การตอบสนองโดยจงใจจะมีความมั่นคงขึ้น เมื่อได้รับการเสริมแรงการกระทำ (Operant) แตกต่างจากการตอบสนอง เพราะพฤติกรรมไม่ได้ถูกสิ่งเร้าดึงออกมา แต่เป็นพฤติกรรมที่อินทรีย์จงใจแสดงออกมา (Lefrancois, 1991) ข้อแตกต่างของการตอบสนองและการกระทำอาจมีความชัดเจนขึ้นโดยดูจากพฤติกรรมง่าย ๆ การกระพริบตา จาม โกรธ กลัว ตื่นเต้น อุทาน เป็นการตอบสนองที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติเป็นการตอบสนองต่อสภาพการณ์เฉพาะบางอย่างซึ่งเป็นการเรียนรู้อันเกิดจากการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก

การขับรถ เขียนจดหมาย ร้องเพลง อ่านหนังสือ เป็นการกระทำ แม้ว่าพฤติกรรมเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับการตอบสนองด้วย เช่น ขับรถพอเห็นไฟแดง ก็เอาเท้าแตะเบรก เป็นการสั่งงานโดยสมองส่วนกลาง พฤติกรรมในกลุ่มหลังนี้เกิดขึ้นโดยไตร่ตรองและจงใจจะกระทำ การเรียนรู้เหล่านี้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างการตอบสนองและการเสริมแรง เมื่อมีการตอบสนองเกิดขึ้นและติดตามมาด้วยการเสริมแรงทำให้อินทรีย์มีแนวโน้มจะทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

กล่องของสกินเนอร์ (Skinner Box) การทดลองส่วนใหญ่เป็นพื้นฐานของหลักการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขการกระทำ จากเครื่องมือซึ่งประดิษฐ์ขึ้นโดยสกินเนอร์ เรียกกันว่ากล่องของสกินเนอร์ เป็นกล่องใบเล็ก ๆ ซึ่งมีเพียงคานและถาดข้างนอกกล่องเป็นที่ใส่อาหารเม็ด ซึ่งจะเลื่อนเข้าไปในกล่องเมื่อคานถูกกดลง หลักการพื้นฐานของสกินเนอร์จะพบในการทดลองของเขา หนูจะเรียนรู้การกดคานถี่ขึ้นเนื่องจากได้รับการเสริมแรง (อาหาร) คือ เมื่อกดคานจะมีอาหารตกลงมา แต่ถ้ากดแล้วหลายครั้งไม่มีอาหารออกมาจะทำให้เกิดการลดภาวะ (Extinction) คือ กดคานลดลงหรือเลิกกดคาน สกินเนอร์ฝึกให้หนูเรียนรู้การกดคานในสภาวะเฉพาะบางอย่าง เช่น เมื่อได้ยินเสียงเพลงกดคานจะได้อาหาร ถ้าไม่มีเสียงเพลงกดคานจะไม่ได้อาหาร หนูจะกดคานต่อเมื่อได้ยินเสียงเพลงเท่านั้น (Discrimination)

บทบาทสำคัญของกล่องสกินเนอร์ในการทดลองการวางเงื่อนไขการกระทำสะท้อนแนวความคิดของสกินเนอร์ต่อจิตวิทยาแจกเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คือ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในธรรมชาติ (เช่น สภาพอากาศ แผ่นดินไหว และพฤติกรรมมนุษย์) มันอาจดูเหมือนเกิดขึ้นเอง

ตามบุญตามกรรม แต่จริง ๆ แล้วล้วนเป็นไปอย่างมีกฎเกณฑ์ นั่นคือสิ่งแวดล้อมมีพลังในการกำหนดให้มีเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นในทัศนะของสกินเนอร์สิ่งที่นักวิจัยต้องการ คือ การควบคุมสิ่งแวดล้อมเพื่อสังเกตพฤติกรรมที่ได้วางไว้ และสามารถพยากรณ์ถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่อพฤติกรรม ในการศึกษาทางด้านอนุกรมวิธานก็เช่นกัน ได้สร้างและควบคุมสภาพอากาศในห้องทดลอง เพื่อศึกษาถึงผลของอุณหภูมิ ความชื้น และกระแสอากาศต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ เช่น พายุ ทอร์นาโด ลูกเห็บ เป็นต้น

ข้อสันนิษฐานประการที่สอง คือ วิทยาศาสตร์สามารถพัฒนาได้มากที่สุดจากการศึกษาปรากฏการณ์ในระดับพื้นฐาน และนำมาใช้กับกระบวนการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ในกรณีของการศึกษาพฤติกรรม องค์ประกอบพื้นฐานได้แก่ สภาพของสิ่งเร้า การตอบสนองและผลติดตาม การตอบสนอง (บวก ลบ หรือ เป็นกลาง) กล้องของสกินเนอร์ช่วยให้นักวิจัยได้ศึกษาพื้นฐานการเรียนรู้ในสภาพการณ์ควบคุม ที่มีความเที่ยงตรงแน่นอน และเป็นประจักษ์นิยม

2.1 หลักการพื้นฐานของการวางเงื่อนไขการกระทำ แนวคิดพื้นฐานของการวางเงื่อนไขการกระทำเป็นเรื่องพื้น ๆ ที่ง่ายมากโดยเสนอว่า ผลติดตามมาของพฤติกรรมมีอิทธิพลหรือเป็นตัวกำหนดให้กระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกหรือไม่ หลักการพื้นฐานนี้จะได้กล่าวถึงธรรมชาติของผลติดตามมาของพฤติกรรมชนิดต่าง ๆ และหลักการอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกัน อันสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ของมนุษย์ด้านต่าง ๆ

โดยทั่วไปแล้วผลติดตามมาของพฤติกรรมจะมี 2 ด้าน คือ ถ้าไม่บวกก็ลบ ถ้าเป็นไปในทางบวกทำให้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มความถี่ของพฤติกรรม ทำให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นอีกภายใต้สภาพการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ถ้าผลติดตามมาเป็นลบจะมีผลให้พฤติกรรมซึ่งเกิดขึ้นก่อนอ่อนตัวลง นั่นคือการลงโทษมีผลให้การลดภาวะเกิดขึ้น

การเสริมแรงและรางวัลไม่ใช่สิ่งเดียวกัน เราให้รางวัลโดยเจตนาจะเพิ่มกำลังของพฤติกรรมและรางวัลอาจไม่ได้ผลอย่างที่เรต้องการเสมอไป ตัวอย่าง เช่น เราชมเด็กที่รู้จักแบ่งปันของ แต่การชมอาจทำให้เด็กรู้สึกกระอักกระอ่วน วางหน้าไม่ถูก และอาจมีผลยับยั้งพฤติกรรม การแบ่งปันของทำให้เราตระหนักด้วยความรู้สึกเจ็บปวดว่าการให้รางวัลประสบความสำเร็จ เราอาจต้องการให้คำชมเป็นรางวัลแต่มันไม่อาจเสริมแรงได้ เราจะตัดสินใจว่าสิ่งเรานั้นเป็นตัวเสริมแรงได้หรือไม่โดยสังเกตจากผลของสิ่งเร้าต่อพฤติกรรม

การเสริมแรงทางบวก เป้าหมายการเสริมแรงทางบวก คือ การเพิ่มกำลังของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ตัวอย่าง การเสริมแรงทางบวกในห้องเรียนมีมากมายและเห็นได้ชัดเจน เช่น ครูยิ้มเมื่อ

นักเรียนตอบถูก ชมผลงานของนักเรียน ให้เกรดดี ๆ คัดเลือกให้เป็นตัวแทนของห้อง บอกผู้ปกครองถึงความเฉลียวฉลาดของนักเรียน

การเสริมแรงทางลบ เรามักจะสับสนเกี่ยวกับการเสริมแรงทางลบกับการเสริมแรงทางบวกหรือการลงโทษ ดังนั้น จึงต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างที่สำคัญ เป้าหมายของการเสริมแรงทางบวก คือ การเพิ่มกำลังของพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยการให้สิ่งเร้าทางบวก นักเรียนมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ ๆ เนื่องจากได้รับการเสริมแรงทางบวก เป้าหมายของการเสริมแรงทางลบก็เช่นกัน คือ การเพิ่มกำลังพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อย่างไรก็ตามข้อแตกต่างอยู่ที่วิธีการ แทนที่จะให้สิ่งเร้าทางบวกกลับเป็นสิ่งเร้าที่ไม่ชอบ(หมายความว่าเอาสิ่งเร้าที่ไม่ต้องการหรือไม่พึงพอใจออกไปเมื่อแสดงพฤติกรรมเป้าหมาย) นักเรียนมีแรงจูงใจเรียนพฤติกรรมใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงหรือหนีจากสิ่งเร้าที่ไม่ชอบ

ในการทดลองสัตว์ในกล่องสกินเนอร์ถูกสอนให้กระโดดข้ามสิ่งกีดขวาง ผลักประตู หรือ กดคัน เพื่อหนีหรือหลีกเลี่ยงจากการถูกช็อตด้วยไฟฟ้า หรือสิ่งเร้าที่รุนแรงอื่น ๆ

การเสริมแรงทางลบเป็นการปลดปล่อยผ่อนคลายจากสิ่งเร้าที่ไม่น่าพอใจอาจเป็นการลงโทษที่เห็นชัดเจนหรือไม่ชัดเจน ความล้มเหลว การถูกล้อเลียน พ่อแม่โกรธ เขี่ยหยัน อุดอาก เมื่อสิ่งเหล่านี้เป็นผลติดตามพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นที่ยอมรับ อาจถูกแปลความหมายว่าเป็นการลงโทษ สภาวะที่ถูกคุกคามขู่เข็ญจะถูกนำออกไปหรือจัดไปต่อเมื่อมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือเป็นที่ยอมรับปรากฏ นี่เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการเสริมแรงทางลบ

การลงโทษประเภทที่ 1 คือ การให้สิ่งเร้าที่เป็นอันตราย เราได้พูดถึงผลติดตามมาของพฤติกรรมซึ่งช่วยเพิ่มกำลังและรักษาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้คงอยู่ต่อไปนี้จะกล่าวถึงผลติดตามมาซึ่งจะลดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ คือ การลงโทษประเภทที่ 1 เป็นการปรากฏของสิ่งเร้าที่เป็นอันตรายมีผลยับยั้ง ขจัด หรือทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อ่อนกำลังลง การชู่ตะคอก ดี พูดถากถาง ให้คัดคำผิด เหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างของการลงโทษ เพื่อหยุดยั้งพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ ความแตกต่างของการเสริมแรงทางลบและการลงโทษ คือ การเสริมแรงทางลบเพิ่มกำลังพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ส่วนการลงโทษต่อต้านพฤติกรรมซึ่งไม่ต้องการ

การลงโทษประเภทที่ 2 คือ การเอาสิ่งเร้าที่พึงพอใจออกไป เช่น ให้นักเรียนนั่งเจียนต่อไป หลังจากโรงเรียนเลิกแล้ว ไม่ให้นักเรียนกลับบ้านตามเวลา ปลดปล่อยช้ากว่าปกติ การไม่ให้รางวัลเป็นตัวอย่างของการลงโทษประเภทที่ 2

ตารางที่ 1 คัดลอกบางส่วนของรายการการลงโทษของโรงเรียนนอร์ธแคโรไลนา ปี ค.ศ.1848

(Coon, 1915)

ลำดับที่	กฎของโรงเรียน	เขียน
1.	เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงเล่นด้วยกัน	4
2.	ต่อสู้กัน	5
7.	เล่นไฟในโรงเรียน	4
8.	ปีนต้นไม้สูงกว่า 3 ฟุต ฟูตละ 1 ที	1
9.	พูดเท็จ	7
11..	ตั้งชื่อคนอื่นเพื่อล้อเลียน	4
16.	ประพุดิตินไม่เหมาะสมกับเป็นเพศหญิง	10
19.	ดื่มของมีนเมาในโรงเรียน	8
22.	ไว้เล็บยาว	2
27.	เด็กผู้หญิงไปเล่นในที่เล่นเด็กผู้ชาย	2
33.	เล่นมวยปล้ำในโรงเรียน	4
41.	โยนของแข็งกว่าลูกบอลเข้าใส่กัน	4

2.2 ผลของการเสริมแรงและการลงโทษ เป็นที่ชัดเจนว่าการเสริมแรงช่วยปรับปรุงการเรียนรู้ และสามารถใช้ในการเสริมแรงเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนและสัตว์ การลงโทษก็มีผลเช่นเดียวกันในทิศทางตรงข้าม แต่ผลของมันไม่ชัดเจนนัก ดังที่ทอร์น โคคให้ข้อสังเกตว่าความพึงพอใจมีพลังในการตอกย้ำพฤติกรรมมากกว่าความเจ็บปวดที่จะหยุดยั้งพฤติกรรมนั้น

นอกจากนี้ยังมีการต่อต้านการใช้การลงโทษ เมื่อพิจารณาจากมุมมองด้านจริยธรรมและมนุษยธรรมและด้วยเหตุผลอื่น ๆ อีกหลายประการ การลงโทษจึงไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสมนัก ในการใช้ควบคุมพฤติกรรม ด้วยข้อเท็จจริงที่ว่า การลงโทษไม่ได้ช่วยเน้นหรือเพิ่มพลังพฤติกรรมที่พึงปรารถนา แต่ใช้เพื่อหยุดยั้งหรือเบนความสนใจไปจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มันจึงไม่ใช่สภาวะการเรียนรู้ที่มีประโยชน์นัก ยิ่งกว่านั้นการลงโทษยังมีผลข้างเคียงอื่น ๆ หากจะควบคุมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เกิดภาวะอารมณ์รุนแรงในทางที่ไม่เหมาะสมต่อผู้ที่ถูกลงโทษ เช่น โกรธ เจ็บปวด แทนที่จะเป็นความรู้สึกรู้สึกต่อพฤติกรรมไม่เหมาะสมซึ่งต้องการให้เลิกกลับไป การลงโทษมักไม่ช่วยขจัดพฤติกรรมนั้นออกไป มีผลเพียงยับยั้งและอาจไม่ถาวร เพียงแต่หลีกเลี่ยงจะกระทำสิ่งนั้นชั่วคราวชั่วครว

ประการสุดท้ายการใช้การลงโทษมักไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ผลจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การลงโทษพบว่าพ่อแม่ที่ใช้การลงโทษควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นผลให้ลูกมีความก้าวร้าวมากกว่าการใช้วิธีการอื่น ๆ นอกจากนี้พ่อแม่ที่ใช้วิธีการลงโทษฝึการขับถ่ายมีผลให้ลูกปัสสาวะรดที่นอน ผลจากการศึกษาพ่อแม่ที่ตามใจลูกมากไปพบว่าทำให้ลูกมีปัญหาเท่ากับพ่อแม่ที่ใช้การลงโทษมากเกินไป (Sears, Maccoby and Lewin, 1957)

2.3 ตารางการเสริมแรง สกินเนอร์ได้ทำการทดลองกับนกพิลาปและหนู เพื่อค้นหาคำตอบในเรื่องเหล่านี้

1. ความสัมพันธ์ของประเภทการเสริมแรง อัตราการเสริมแรงที่ใช้ในการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมาย

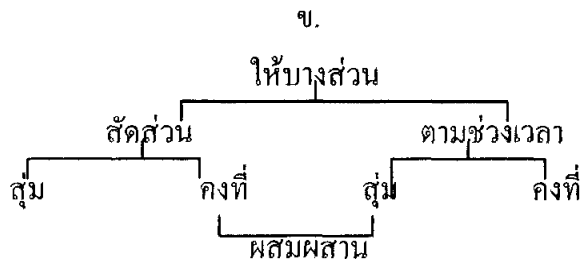
2. ความสัมพันธ์ของการเสริมแรงและการเรียนรู้ คำตอบแรกคงยากที่จะหาคำตอบได้โดยง่าย เพราะประเภทและอัตราการเสริมแรงที่มีผลต่อบุคคลเป็นเรื่องที่ยากแก่การพยากรณ์ จากการทดลองแม้ให้รางวัลเล็กน้อยก็สามารถนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และยังสามารถรักษาให้พฤติกรรมนั้นยังคงอยู่ในชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่ในบางครั้งการให้รางวัลมากเกินไปกลับมีผลหยุดยั้งพฤติกรรม

การเสริมแรงอาจเป็นแบบต่อเนื่อง คือ การให้การเสริมแรงการตอบสนองที่ต้องการทุกครั้ง การเสริมแรงแต่เพียงบางครั้งเป็นการเสริมแรงการตอบสนองในบางส่วน อาจดูจำนวนครั้งของการตอบสนอง เราเรียกการเสริมแรงแบบนี้ว่า การเสริมแรงตามอัตราส่วนของการตอบสนอง (Ratio Schedule) นั่น คือในครั้งหนึ่งของการตอบสนองจะได้รับการเสริมแรง เราอาจให้การเสริมแรงการตอบสนองทุก ๆ ครั้งที่ 2 หรือทุก ๆ ครั้งที่ 10 หรือทุก ๆ ครั้งที่ 100 หรือ เราอาจให้การตอบสนองในบางครั้ง (Intermittent) โดยที่ช่วงเวลากการให้การเสริมแรงแตกต่างกันไป การให้การเสริมแรงตามช่วงเวลา (Interval Schedule) เราอาจให้การเสริมแรงทุก ๆ 10 นาที หรือทุก ๆ 60 วินาที หรือ 5 นาที หรือ 1 ชั่วโมง ต่อครั้ง โดยไม่คำนึงถึงว่าจะตอบสนองกี่ครั้ง

การเสริมแรงตามอัตราส่วนและตามช่วงเวลา อาจให้แบบคงที่ คือ เป็นตารางที่กำหนดเอาไว้ตายตัว (Fixed Schedule) หรือโดยการเดาสุ่ม (Random Schedule) หรือผสมผสานทั้งสองแบบเข้าด้วยกัน (Combined Schedule)

ตารางการเสริมแรง

ก.
แบบต่อเนื่อง
ให้ทุกครั้งที่ถูกต้อง

ตารางการเรียนรู้

งานของสกินเนอร์ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตารางของการเสริมแรงแบบต่าง ๆ และการวัดอัตราการเรียนรู้ 3 อย่าง กล่าวคือ อัตราการเรียนรู้ อัตราการตอบสนองและ อัตราการลดภาวะ ผลของการศึกษาสามารถนำมาใช้กับพฤติกรรมของสัตว์ได้อย่างกว้างขวางสาระสำคัญจากการศึกษาดังจะนำมากล่าวต่อไปนี้

ผลจากการศึกษาพบว่า การให้การเสริมแรงอย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพมากที่สุดในการเพิ่มอัตราการเรียนรู้เมื่อเป็นการเรียนรู้ได้ง่าย ๆ เช่น การกดคันหนูอาจเกิดความสับสนและการเรียนรู้ได้ช้าลง ถ้าได้รับการเสริมแรงพฤติกรรมที่ถูกต้องในระยะแรกแต่เพียงบางครั้ง การใช้วิธีการนี้กับการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยเฉพาะเด็กเล็กจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้เร็วขึ้น การเรียนรู้ในระยะแรกต้องการเสริมแรงมากกว่าการเรียนรู้ในระยะต่อมา

แม้การให้การเสริมแรงอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้เรียนรู้ได้เร็วขึ้น แต่ไม่มีผลให้เก็บสิ่งที่ได้เรียนรู้ไว้เป็นเวลานานขึ้นเสมอไป โดยที่จริงแล้วอัตราการลดภาวะของพฤติกรรมซึ่งได้รับการเสริมแรงอย่างต่อเนื่องกลับรวดเร็วว่าการเสริมแรงเพียงบางครั้ง การลดภาวะคือการหยุดตอบสนองอันเป็นผลจากการหยุดยั้งการเสริมแรง อัตราของการลดภาวะ คือ ช่วงเวลาระหว่างการหยุดการเสริมแรงและการหยุดของพฤติกรรม

ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วตารางการเสริมแรงที่ดีที่สุดคือ การให้การเสริมแรงอย่างต่อเนื่องในระยะแรกและการให้เป็นบางครั้งในระยะต่อมา การให้เป็นบางครั้งโดยใช้การสุ่มให้ตามสัดส่วนช่วยให้เกิดการลดภาวะได้ช้าที่สุด

ตารางการเสริมแรงและมนุษย์

มนุษย์เราได้รับอิทธิพลจากตารางการเสริมแรงอย่างไร เราพบคำตอบว่าตารางการเสริมแรงมีอิทธิพลกับมนุษย์ไม่แตกต่างไปจากผลงานวิจัยที่ทำกับสัตว์เท่าไร ตัวอย่าง เช่น จากผลการศึกษาของมาร์ควิส (Marquis, 1941) ศึกษาพฤติกรรมของทารกซึ่งได้อาหารอย่างสม่ำเสมอ (ให้การเสริมแรงตามช่วงเวลาอย่างคงที่) และทารกอื่น ๆ ซึ่งให้อาหารเมื่อเรียกร้อง ผลจากการศึกษาพบว่าทารกที่ให้อาหารแบบคงที่เพิ่มปริมาณของกิจกรรมก่อนเวลาการให้อาหาร แบนดูราและวอลเตอร์ส (Bandura and Walters, 1963) สังเกตพฤติกรรมของเด็กเล็กซึ่งต้องการความสนใจจากพ่อแม่มักได้รับการเสริมแรงเพียงบางครั้ง มีผลให้พฤติกรรมเรียกร้องความสนใจนี้คงที่อย่างสูง ในทำนองเดียวกันจากการสังเกตการลดภาวะของหนูซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลจากการเสริมแรงแบบต่อเนื่อง และปรากฏผลเช่นเดียวกันสำหรับเด็กทารก (Kath and Wilson, 1966)

มีตัวอย่างมากมายที่แสดงถึงผลของการเสริมแรงต่อพฤติกรรมของคนเรา คนตกปลาซึ่งเฝ้าแต่ตกปลาอยู่ในแม่น้ำสายเดิมแม่น้ำนาน ๆ ครั้งจะตกปลาได้สักตัวหนึ่งก็ตามเป็นตัวอย่างของการเสริมแรงเพียงบางครั้ง เด็กในสังคมปัจจุบันหลายคนที่ขาดความมานะพากเพียร ทำอะไรเลิกล้มกลางคัน เป็นผลจากการให้การเสริมแรงอย่างต่อเนื่องในสังคม ความสะดวกสบายที่ได้รับจากเทคโนโลยี การที่พ่อแม่ให้รางวัลลูกอย่างคงที่ ต่อเนื่อง โดยลูกแทบจะไม่ได้ใช้ความพยายามอะไร มีเครื่องอำนวยความสะดวกมากมาย เต่าแก๊ส เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่น ฯลฯ ชีวิตดูสะดวกสบายสบายไปหมดอาจเป็นผลให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดความพากเพียร ไม่อดทนในเวลาต่อมา

พฤติกรรมที่เชื่อถือโชคลาง

เราคงจำกันได้ถึงตารางการเสริมแรงแบบคงที่ ตามช่วงเวลา โดยให้การเสริมแรงพฤติกรรมที่ถูกต้องอันแรก สกินเนอร์ได้กล่าวถึงการเสริมแรงแบบคงที่ตามช่วงเวลา โดยไม่มีเงื่อนไขว่าผู้เรียนจะต้องมีการตอบสนองที่ถูกต้องอย่างน้อย 1 ครั้ง ก่อนจะได้รับการเสริมแรง การเสริมแรงโดยสม่ำเสมอไม่ว่าจะมีการตอบสนองเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตามเป็นตารางการเสริมแรงซึ่งเชื่อถือโชคลาง (Superstitious Schedule) และมีผลนำไปสู่แบบแผนพฤติกรรมแปลก ๆ พฤติกรรมแบบนี้ยังคงอยู่อย่างสูง โดยไม่สัมพันธ์กับการเสริมแรง สกินเนอร์ (1948) รายงานว่า ปลต๋องนกพิราบ 6 ตัว ไว้กับตารางแบบเชื่อถือโชคลางในชั่วข้ามคืน พบว่านกมีพฤติกรรมแปลก ๆ นกตัวหนึ่งจะหมุนไปตามเข็มนาฬิกาก่อนการเสริมแรงแต่ละครั้ง อีกตัวเอาหัวไว้ตรงมุม อีก 2 ตัวโยกตัวไปมาอย่างไม่เป็นธรรมชาติ

ในโลกของเราเราได้พบพฤติกรรมเชื่อถือโชคกลางมากมายซึ่งได้รับรางวัลโดยบังเอิญ โดยไม่มีความเชื่อมโยงระหว่างรางวัลและพฤติกรรมเฉพาะนั้น เช่น นักพนันเชื่อถือตัวเลขบางตัวจะนำลาภมาให้ แอสเตคโบราณเชื่อว่าการโยนเคีกลงไปในบ่อเพื่อสังเวทเทพเจ้าจะนำไปสู่การเก็บเกี่ยวพืชพันธุ์ธัญญาหารที่อุดมสมบูรณ์ ครุจึงควรมีความเข้าใจในสิ่งนี้ เด็กอาจเชื่อถือบางสิ่งบางอย่างซึ่งในบางครั้งไม่สมเหตุสมผล

2.4 การตัดพฤติกรรม คือ การให้การเสริมแรงพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกับพฤติกรรมเป้าหมาย ยกตัวอย่าง เช่น จูม่งหมาย คือ การสอนให้หนูโน้มน้ำตัวลงในระยะแรกผู้ทำการทดลองอาจให้รางวัลทุกครั้งที่หนูโน้มน้ำตัวลงแต่เพียงเล็กน้อย ระยะต่อมาจะให้การเสริมแรงต่อเมื่อหนูจุ่มหัวลงไปอย่างถูกต้องตามที่ต้องการและการโน้มน้ำตัวแต่เพียงเล็กน้อยจะไม่ได้รับการเสริมแรง

ด้วยเหตุผลที่ชัดเจนดังกล่าว การตัดพฤติกรรมจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเสริมแรงที่แตกต่างกันไปตามความคาดหวังในความสำเร็จ (*Differential reinforcement of successive approximation*) เป็นการให้การเสริมแรงพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกับพฤติกรรมที่คาดหวังตามลำดับขั้น เป็นเทคนิคที่ใช้มากที่สุดในการฝึกการแสดงของสัตว์ วิธีการนี้มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับชีวิตประจำวันของมนุษย์เราหรือไม่

มนุษย์กับการตัดพฤติกรรม

บทบาทของการตัดพฤติกรรมมนุษย์

1. มนุษย์เราถูกตัดพฤติกรรมโดยการเสริมแรง (reinforcement contingencies) จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมมากมายของมนุษย์เราถูกปรับภาวะจากการเสริมแรง ยกตัวอย่าง เช่น กิจกรรมที่เคยได้รับการเสริมแรงจนกลายเป็นการกระทำที่ทำงานเป็นนิสัย และเมื่อรางวัลลดลงอาจมีการปรับภาวะ เช่น นักขี่จักรยานเมื่อเลี้ยวมุมแคบด้วยความเร็วสูงทำให้รู้สึกตื่นเต้นสะใจ สนุก ทำให้ชอบทำบ่อย ๆ จนเป็นนิสัย พอทำมาก ๆ เข้าความตื่นเต้นลดลงอาจมีการปรับภาวะเร่งความเร็วขึ้นไปอีก นี่เป็นตัวอย่างของการตัดพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการเสริมแรง

มีตัวอย่างมากมายของการตัดพฤติกรรมในห้องเรียน การยอมรับหรือไม่ยอมรับของเพื่อน บางครั้งแสดงออกอย่างซับซ้อนทางภาษากายซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนอย่างรุนแรง เช่น ตัวตลกของห้องอาจเลิกทำตลกถ้าไม่มีใครให้ความสนใจอีกต่อไป และแน่นอนว่าเขาคงเป็นตัวตลกของห้องไม่ได้ถ้าการทำตลกในครั้งแรกของเขาไม่ได้รับการเสริมแรงจากเพื่อน ๆ (เท่ากับถูกเพื่อตัดพฤติกรรมการเป็นตัวตลก)

2. คนเราใช้วิธีการตัดพฤติกรรมโดยตรง และบางครั้งด้วยความตั้งใจที่จะควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่น ยกตัวอย่างเช่น ผู้ฟังสามารถกำหนดทิศทางการสนทนาได้ด้วยการแสดงความสนใจยอมรับในตัวผู้พูด ด้วยเหตุนี้มีการศึกษาหลายอย่างที่ศึกษาถึงการควบคุมภายนอกต่อพฤติกรรมการพูด เช่น การใช้วิธีการเชื่อมโยงโดยอิสระ (Free Association) เพื่อให้ระบายสิ่งที่คิดค้างใจออกมาอย่างเต็มที่

การประยุกต์ใช้หลักการปรับภาวะการกระทำในการสอน

ห้องเรียนอาจเปรียบได้กับกล่องทดลองขนาดยักษ์ของสกินเนอร์ ครูเป็นตัวเสริมแรงที่มีพลัง มีอำนาจ การที่ครูยิ้ม ขมวดคิ้ว พูดว่า “ดีมาก” หรือ “ไม่ดี” ให้คะแนนสูง. หรือให้คะแนนต่ำขยับยังไม่ให้บางสิ่งแก่นักเรียน อาจเป็นการให้การเสริมแรงหรือการลงโทษ เท่ากับเป็นการตัดพฤติกรรมนักเรียน ครูได้ประโยชน์อย่างมากจากผลของการค้นพบและการทดลองของนักจิตวิทยา

ผลจากการประยุกต์ทฤษฎีของสกินเนอร์ในการสอน คือ การสร้างโปรแกรมการสอน ซึ่งมีคุณูปการต่อการสอนอย่างมาก ในการทำโปรแกรมการสอนจะค่อย ๆ เสนอข้อมูลแก่นักเรียนทีละน้อย และมีกิจกรรมหรือคำถามเพื่อให้ผู้เรียนตอบสนองตามที่ต้องการ และมีการให้การเสริมแรงการตอบสนองที่ถูกต้องโดยทันที นักเรียนสามารถเรียนตามก้าวจังหวะของตนตามความสามารถของแต่ละคน เมื่อโปรแกรมการสอนมีการออกแบบอย่างดีและใช้อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้เกิดผลดังต่อไปนี้

1. ให้การเสริมแรงคำตอบที่ถูกต้องโดยทันที
2. ครูสามารถดำเนินการสอนไปตามความก้าวหน้าของเด็กแต่ละคนอย่างใกล้ชิด
3. เด็กแต่ละคนเรียนรู้ตามกำลังของตน และตอบปัญหามากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ตามเวลาที่กำหนดให้
4. มีแรงตั้งใจในระดับสูง เพราะมีการออกแบบโปรแกรมการเรียนให้ผู้เรียนสามารถมีสัมฤทธิ์ผลในระดับสูง
5. นักเรียนสามารถจะหยุดหรือเริ่มตรงจุดใดก็ได้ได้อย่างง่ายดาย
6. เป็นการสะสมความรู้ที่ซับซ้อนค่อย ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมการสอน

นับจากสกินเนอร์ได้เสนอโปรแกรมการสอน ได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินประสิทธิภาพเครื่องมือช่วยสอนนี้ นับเป็นจำนวนร้อย ๆ เรื่อง ซึ่งสรุปได้ว่าการสอนด้วยโปรแกรมช่วยให้นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้สอนด้วยโปรแกรมแต่เพียงเล็กน้อย หรือในบางครั้งไม่ได้มีความแตกต่างจากกัน การที่นักวิจัยไม่สามารถแสดงถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมการสอนได้หนักแน่นกว่านี้ เพราะสาเหตุ 2 ประการ กล่าวคือ โปรแกรมการสอนจำนวนมากมีคุณภาพต่ำ ประการต่อมาการเรียนรู้อิงของมนุษย์เรามีความซับซ้อนมากกว่าการทดลองจากสัตว์ มนุษย์เราสามารถจดจำข้อมูลเชื่อมโยงข้อมูลและประสบการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน อาจเห็นว่า การตอบสนอง, การให้ข้อมูลย้อนกลับ อย่างสม่ำเสมอกลายเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย นักเรียนซึ่งเรียนโปรแกรมอาจจับประเด็นได้อย่างรวดเร็ว และอยากเรียนรู้สิ่งอื่นต่อไป มากกว่าอยากจะทำคำถามให้ตอบและค้นพบว่าคำตอบนั้นถูกต้อง การถาม-ตอบ และข้อมูลย้อนกลับอาจมาสอดแทรกความพยายามที่จะทำความเข้าใจกับแนวความคิดตามวิถีทางที่มีความหมายของตน และผลจากการศึกษาหลายอันพบว่านักเรียนซึ่งได้รับข้อมูลย้อนกลับโดยทันทีไม่ได้คะแนนการสอบครั้งต่อไปดีเท่ากับนักเรียนซึ่งรอผลการให้ข้อมูลย้อนกลับโดยทันทีไม่ได้คะแนนการสอบครั้งต่อไปดีเท่ากับนักเรียนซึ่งรอผลการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างน้อย 1 วัน ดังนั้นจุดเด่นของโปรแกรมการเรียนรู้อาจกลายเป็นจุดด้อยในบางสถานการณ์ ปัจจุบันได้มีการคัดเลือกโปรแกรมการสอนมากขึ้น และมีผลให้บังเกิดผลในทางบวกมากกว่า 20 หรือ 25 ปีที่ผ่านมา

2.5 การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) โดยพื้นฐานแล้วการปรับพฤติกรรม คือ การใช้เทคนิคการวางเงื่อนไข การกระทำเพื่อปรับปรุงพฤติกรรม ผู้ที่ใช้เทคนิคดังกล่าวพยายามจัดการกับพฤติกรรมโดยให้รางวัลเป็นเงื่อนไขการกระทำบางอย่าง

สกินเนอร์สามารถใช้เทคนิคการวางเงื่อนไขการกระทำในการปรับภาวะพฤติกรรมของสัตว์ได้อย่างสมบูรณ์ และสรุปว่าสามารถนำสิ่งนี้มาใช้กับมนุษย์ได้ ดังนั้นในตอนต่อไปจะได้กล่าวถึงเทคนิคต่าง ๆ โดยย่อ ครูสามารถใช้วิธีการเหล่านี้เพื่อทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเข้มแข็งขึ้นหรืออ่อนตัวลง เทคนิคซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ทางการศึกษาเพื่อช่วยให้พฤติกรรมเข้มแข็งขึ้นได้แก่

1. การดัดพฤติกรรม (Shaping) การเก็บสะสมรางวัลซึ่งให้ในรูปแบบเครื่องหมายเบี้ยหรือทำเป็นคูปอง (Token Economy) และการกระทำเงื่อนไขสัญญา (Contingency contract) เทคนิคซึ่งใช้เพื่อทำให้พฤติกรรมอ่อนแรงลง คือ การลดภาวะและการลงโทษ

การตัดพฤติกรรมในห้องเรียนอย่างน้อยควรประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1. เลือกพฤติกรรมเป้าหมาย
2. หาข้อมูลที่น่าเชื่อถือว่าพฤติกรรมเป้าหมายนั้นเกิดขึ้นบ่อยครั้งเพียงไรในสภาพการณ์ปกติ (Baseline)
3. หาตัวเสริมแรงที่มีศักยภาพ
4. เสริมแรงพฤติกรรมเป้าหมายที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง ซึ่งคาดหวังว่าพฤติกรรมนี้จะค่อย ๆ นำไปสู่ความสำเร็จ
5. เสริมแรงพฤติกรรมเป้าหมายที่มีขึ้นใหม่ในแต่ละครั้ง
6. เสริมแรงพฤติกรรมเป้าหมายตามตารางการเสริมแรงแตกต่างกันไป (Variable reinforcement)

ตัวอย่างของการตัดพฤติกรรม ลองจินตนาการว่าเราเป็นครูสอนคณิตศาสตร์ชั้น ป.3 และมีนักเรียนซึ่งมีปัญหาเรื้อรัง ไม่เคยทำโจทย์เลขที่ครูมอบหมายให้สำเร็จ แม้ว่าจะมีทักษะในการทำก็ตาม

ในการเริ่มต้น เราอาจวางเป้าหมายที่สมเหตุสมผล มีความเป็นไปได้ให้นักเรียนทำงานให้เสร็จอย่างน้อยร้อยละ 85 ของงานที่ให้ ถ้าดับต่อมาทบทวนของนักเรียนในหลาย ๆ สัปดาห์ที่ผ่านมา พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนทำงานเสร็จเพียงร้อยละ 25 ขั้นที่ 3 ตัวเลือกตัวเสริมแรงบวกที่เราารู้ว่าใช้ได้ผล หรือคาดว่าจะได้ผล การเสริมแรง ทำในหลายรูปแบบ ครูประถมส่วนใหญ่ใช้สติ๊กเกอร์ คำชมเชย ยิ้ม กอด การให้สิทธิพิเศษบางอย่างในห้องเรียน (เช่น เป็นคนให้หญ้ากระต่าย ช่วยครูเก็บสมุดการบ้านจากเพื่อน) ครูมัธยมสามารถให้เป็นเกรด แสดงความชื่นชมในที่ประชุม หรือให้แสดงผลงานที่ดีเด่น ให้เข้มสามารถ ประกาศนียบัตร ให้ของเป็นแรงจูงใจ เช่น หนังสือ เกมสื่อกอมพิวเตอร์ และอาจให้คำชมเชยเป็นการส่วนตัว เพราะวัยรุ่นบางคนอาจเงินวางตัวไม่ถูกเมื่อเป็นจุดเด่น อาจให้แสดงผลงาน หรือให้รางวัลนักเรียนหลาย ๆ คนในขณะเดียวกัน

เทคนิคการตัดพฤติกรรมที่แพร่หลายและไม่เคยล้าสมัยคือ ให้นักเรียนเขียนรายงานกิจกรรมที่ตนชอบลงบนการ์ด และให้นักเรียนสามารถทำหนึ่งในกิจกรรมเหล่านั้นได้เมื่อสามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียน เทคนิคนี้บางครั้งเรียกว่าหลักการของงฟรีแม็ค (Premack Principles) เดวิด ฟรีแม็ค (David Premack, 1959) เป็นผู้เสนอหลักการนี้ บางครั้งเรียกหลักการนี้ว่ากฎของคุณยาย เนื่องจากใช้เทคนิคมากมายหลายอย่างซึ่งเคยใช้กันมาตั้งแต่สมัยคุณย่าคุณยาย (กินข้าวให้เสร็จก่อนแล้วจะให้กินขนม)

2. การเก็บสะสมรางวัลซึ่งให้ในรูปแบบเหรียญ (Token Economies) เป็นวิธีการที่สองที่ช่วยเพิ่มความเข้มแข็งของพฤติกรรม เริ่มใช้ครั้งแรกในโรงพยาบาลกับคนไข้ที่มีความบกพร่องทางอารมณ์ และต่อมาใช้ในชั้นเรียนของเด็กพิเศษ เบี้ย เหรียญแทนค่า คุปอง โดยตัวมันเองแล้วแทนไม่มีคุณค่า หรือมีเพียงเล็กน้อย แต่สามารถใช้แลกหรือซื้อสิ่งที่มีคุณค่า ในสังคมเงินเป็นเหรียญใช้แทนค่าของสิ่งต่าง ๆ คุณค่าของมันไม่ได้อยู่ที่ทำมาจากอะไร แต่มันเป็นเสมือนแก้วสารพัดนึกที่ช่วยให้เราสามารถซื้อหาทุกสิ่งที่เราต้องการ เช่น รถ บ้าน หรือเข้ารับการศึกษา การใช้เหรียญแทนค่าอาจทำได้หลายวิธี เช่น นักเรียนสามารถเก็บสะสมเป็นคะแนนดาวสีทอง รูปหน้าที่มีความสุข และนำมาขึ้นเป็นเงิน หรือเป็นของที่ตนต้องการในภายหลัง

เหตุผลของการใช้วิธีการเก็บสะสมเหรียญแทนค่าเนื่องจากตัวเสริมแรงที่ใช้กันอย่างดาษดื่นมีความจำกัด ไม่ค่อยยืดหยุ่น เช่น ลูกกวาด คุกกี้ มักสูญเสียคุณค่าของการเสริมแรงลงอย่างรวดเร็ว เมื่อใช้ไปเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่องและบางครั้งใช้ไม่บ่อยสะดวกนัก บ่อยครั้งเราจะให้รางวัลโดยให้เด็กมีเวลาว่างเป็นอิสระในการทำกิจกรรมที่ตนชอบทันทีหลังจากมีการตอบสนองที่พึงประสงค์ การให้รางวัลทางสังคมอาจไม่ใช่การเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพสำหรับเด็กบางคน อย่างไรก็ตามเหรียญแทนค่านี้อาจให้ทันทีหลังจากแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือให้ตามตารางการเสริมแรงแบบหนึ่งแบบใด เพื่อช่วยให้เกิดคุณค่าสูงสุดในการเสริมแรง

ผลจากการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินเทคนิคนี้ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าเทคนิคนี้เริ่มขึ้นเพื่อใช้กับคนไข้ในโรงพยาบาลโรคจิตและในชั้นเรียนของเด็กที่มีความบกพร่องทางอารมณ์ ยูวอาชญากรเด็กปัญญาอ่อน หรือเด็กที่ด้อยความสามารถทางการเรียน ซึ่งช่วยให้มีรูปแบบพฤติกรรมอันพึงปรารถนาเพิ่มขึ้น ทำให้นำมาสรุปว่าน่าจะมีผลอย่างเดียวกันในชั้นเรียนปกติโดยทั่วไป วิธีการนี้จะมีผลในทางบวกกับชั้นเรียนปกติมากน้อยเพียงใดยังไม่เป็นที่แน่นอน เพราะการศึกษาวิจัยที่ทำกับชั้นเรียนปกติมากน้อยเพียงใดยังไม่เป็นที่แน่นอน เพราะการศึกษาวิจัยที่ทำกับชั้นเรียนปกติยังมีจำนวนไม่มากนัก

3. การทำเงื่อนไขสัญญา เป็นเทคนิคที่ 3 เป็นวิธีการที่มีรูปแบบเพิ่มมากขึ้น โดยการระบุพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและติดตามด้วยการเสริมแรง สัญญาอาจเป็นลายลักษณ์อักษรหรือคำพูด เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคคลสองคน (ครูกับนักเรียน พ่อแม่กับลูก ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา) โดยอีกฝ่ายคือ นักเรียน ลูก ผู้รับคำปรึกษาดกกลงใจ ยินยอมพร้อมใจที่จะประพฤติปฏิบัติในวิถีทางซึ่งเป็นที่ยอมรับ และอีกฝ่ายคือครู พ่อแม่ ผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้ให้การเสริมแรงตามที่ได้ตกลงกันไว้ เช่น นักเรียนสัญญาว่าจะนั่งเงียบ ๆ ทำการบ้านคณิตศาสตร์เป็นเวลา 3 นาที หลังจากนั้นครูจะให้เด็กเป็นอิสระเป็นเวลา 10 นาที การทำสัญญาอาจเลือกทำกับนักเรียนคน

หนึ่งคนใดในห้องเรียน หรือทั้งห้องเรียน และการทำสัญญาสามารถต่อรองกันได้ เทคนิคการทำสัญญามีความยืดหยุ่น โดยที่เราสามารถนำเทคนิคอื่น ๆ เข้ามาใช้ได้ด้วย เช่น การสะสมของแทนค่า การตัดพฤติกรรม เป็นต้น

4. การลดภาวะและเวลาออก เป้าหมายพื้นฐานของการปรับพฤติกรรมเพื่อจะเสริมให้พฤติกรรมอันพึงประสงค์มีความเข้มแข็งขึ้น อย่างไรก็ตามในบางครั้งเราจำเป็นต้องขจัดหรือทำให้พฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนาอ่อนแรงลงไป เพราะพฤติกรรมเหล่านี้เข้ามาแทรกแซงการสอนและการเรียนรู้ ในบางครั้งเราจึงต้องพิจารณาถึงรูปแบบการลดภาวะ วิธีการที่ตรงไปตรงมามากที่สุดคือเพียงแต่วางเฉยไม่สนใจพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ แต่เพื่อน ๆ นักเรียนอาจไม่วางเฉยไปกับครูด้วย และอาจหัวเราะด้วยความขบขัน เสมือนเป็นการตอบโต้ต่อการไม่เสริมแรงของครู เราจึงจำเป็นต้องสังเกตว่าเกิดอะไรขึ้นขณะที่เราพยายามจะยุติพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้น ด้วยการไม่ตอบสนอง

5. การลงโทษ การลงโทษเป็นการปรับภาวะพฤติกรรมซึ่งแพร่หลายที่สุด โดยเฉพาะการลงโทษทางร่างกายเป็นการลงโทษที่มีการโต้แย้งถกเถียงมากที่สุด

เหตุผลของการโต้แย้งเกี่ยวกับการลงโทษทางร่างกายมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันของความสัมพันธ์ระหว่างวินัยและการลงโทษ หลายคนเชื่อว่าวินัย หมายถึง ความเต็มใจที่จะประพฤติในวิถีทางที่พึงปรารถนาโดยสมัครใจ พัฒนาขึ้นจากความกลัวถูกลงโทษ อีกทัศนะหนึ่งเห็นว่าวินัยเป็นผลจากการควบคุมภายในของบุคคลอันเป็นผลจากวิธีการที่ช่วยส่งเสริมให้มีความภาคภูมิใจในตนเอง กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ (Hyman and D'Alessandro, 1984)

สาเหตุของการโต้แย้งประการต่อมาเนื่องจากขาดหลักฐานในการศึกษาวิจัยมาสนับสนุนประสิทธิภาพของการลงโทษและหลักฐานที่มาสนับสนุนมักมาจากระเบียบผสมประวัติเป็นรายบุคคล

อย่างไรก็ตามการลงโทษมักยับยั้งพฤติกรรมได้เพียงชั่วครั้งชั่วคราว นอกจากนี้การลงโทษอาจมีผลข้างเคียงทำให้เกิดภาวะอารมณ์ไม่เหมาะสม เฉื่อยชา หลีกเลียง วิตกกังวล

ควรใช้การปรับพฤติกรรมหรือไม่ พึงดูอาจเป็นคำถามที่ประหลาดหลังจากได้อ่านเทคนิคการปรับพฤติกรรมมาหลายหน้า แต่ทำไมมาลงท้ายด้วยคำถามนี้ ผลงานการวิจัยหลายสิบปีที่ผ่านมาแสดงอย่างชัดเจนว่าเทคนิคนี้มีความเหมาะสมสำหรับครูจะนำมาใช้ อย่างไรก็ตามในการนำไปใช้ ครูควรพิจารณาอย่างรอบคอบ และนำคำวิจารณ์ในการใช้เทคนิคนี้ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ประกอบการพิจารณา

เด็กนักเรียนหลายคนเห็นว่าจะได้รับการเสริมแรงต่อเมื่อทำในสิ่งที่ครูต้องการเท่านั้น บางคนอาจไม่พอใจ ทำตัวไม่เหมาะสม บางคนเห็นว่าต้องทู่แทและใช้ความพยายามอย่างมากกว่าจะได้รับคำชม และอาจใช้กลไกป้องกันตนเองแบบอู้งานเปรียบว่าการเสริมแรงไม่มีคุณค่าเพียงพอที่จะพยายาม บางคนทำเพียงเพื่อจะได้รับการเสริมแรง การใช้การเสริมแรงอย่างต่อเนื่องอาจทำให้การเรียนรู้หยุดชะงักลงเมื่อไม่มีใครให้การเสริมแรง

ประการต่อมาโดยที่การปรับภาวะเป็นวิธีการที่มีพลังอาจนำไปสู่การใช้ที่ไม่เหมาะสมหรือขาดจริยธรรม เช่น การคัดพฤติกรรมนักเรียนให้อยู่ในความเงียบสูงสุดในการเรียนรู้

สกินเนอร์และนักพฤติกรรมศาสตร์อื่น ๆ ได้แย้งว่าถ้าเราไม่นำความรู้เกี่ยวกับผลของสิ่งเร้าและการเสริมแรงมาใช้จะเป็นระบบเท่ากับเราปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปตามยถากรรม นักการศึกษาย่อมจะถูกมองว่าขาดจริยธรรม ถ้าไม่ใช่เครื่องมือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สิ่งที่ทำหายคือความสามารถในการใช้เครื่องมืออย่างฉลาด

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

การเรียนรู้ทางสังคมใช้การเสริมแรงจากภายนอกและความคิดความเข้าใจจากภายใน คือ ปัญญาเพื่ออธิบายถึงการเรียนรู้ของมนุษย์เรา มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เรามีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างไร เราเรียนรู้โดยการสังเกต จากการศึกษาด้วยปัญญา จากการใช้การเสริมแรงและการลงโทษ เราเรียนรู้ข้อมูลและทักษะที่ซับซ้อนต่าง ๆ มากมาย

ในทัศนะของการเรียนรู้ทางสังคม ไม่ได้ถูกผลักดันพลังภายในหรือถูกวางเงื่อนไขจากสิ่งเร้าภายนอก แต่พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เราเป็นผู้เลือกและเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม (Cage and Berliner] 1988)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมวิเคราะห์ถึงพลวัตและความสำคัญของการเรียนรู้โดยการสังเกตและการเลียนแบบ (Bandura, 1977) ยกตัวอย่าง เช่น เราดูโค้ชเหวี่ยงแขนตีลูกเทนนิส และเราทดลองทำด้วยตัวของเราเอง การเรียนภาษาต่างประเทศ มารยาทการรับประทานอาหาร การผ่าตัดซ่อมรถเก่า เปลี่ยนผ้าอ้อมและทักษะการเคลื่อนไหว รวมทั้งทักษะทางปัญญามากมายหลายอย่างนับไม่ถ้วน บางส่วนเกิดจากการสังเกต การเลียนแบบ และการได้รับข้อมูลย้อนกลับ (การเสริมแรง) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมยังให้ความสนใจเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง จากการสังเกตและประเมินถึงการแสดงออกของเรา

3.1 การเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) มันคงเป็นเรื่องน่าเศร้าถ้าเราไม่สามารถเรียนรู้จากการสังเกตคนอื่นในสังคม เราคงต้องใช้เวลามากมายในการทดลองทำ

สิ่งต่าง ๆ และต้องผิดพลาดครั้งแล้วครั้งเล่าก่อนจะได้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่าง ๆ มา แต่เป็นที่น่ายินดีที่เราสามารถเรียนรู้การตอบสนองที่ถูกต้องจากเพื่อน พ่อแม่ พี่น้อง ครูของเราด้วยการสังเกตพฤติกรรมของเขาเหล่านี้ และผลติดตามมาของพฤติกรรม

ครั้งแรกที่เราเรียนขับรถ เรามักจะรู้ว่าควรนั่งตรงไหน อย่างไร จากการสังเกตครูผู้สอนว่า สตาร์ทเครื่องยนต์ และขับออกไปอย่างไร เวลาไปงานรับประทานเลี้ยงอาหารฝรั่งอย่างเป็นทางการ เราต้องสังเกตวิธีการใช้ช้อน ส้อม มีด การใช้แก้วน้ำ เหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้จากการสังเกต

แอลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ศาสตราจารย์ทางจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้ศึกษาการเรียนรู้โดยการสังเกตหลายด้าน ในการศึกษาผลกระทบและภาวะของการเรียนรู้จากการสังเกตโดยแบ่งเด็กปฐมวัยที่เขาทำการศึกษากออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มแรกให้เฝ้าดูผู้ใหญ่ทุบตีและพูดโหมตตีตุ๊กตาพลาสติกเท่าคน, กลุ่มที่สอง ให้ดูภาพยนตร์ของเหตุการณ์เดียวกันนี้, กลุ่มที่สาม ให้ดูการ์ตูนซึ่งมีความก้าวร้าวใกล้เคียงกัน, กลุ่มที่สี่ ดูตัวอย่างคนที่มีอารมณ์อ่อนโยน มีความยับยั้งชั่งใจไม่ก้าวร้าว จากนั้นเด็กแต่ละคนจะถูกนำไปไว้ในสภาพการณ์ที่ตัวแบบแสดงความก้าวร้าว จากการสังเกตพฤติกรรมเด็กจากกระจกทางเดียวพบว่า เด็กทุกกลุ่มแสดงความก้าวร้าวมากกว่ากลุ่มควบคุม ยกเว้นกลุ่มที่ 5 ซึ่งตัวอย่างแสดงความอ่อนโยนไม่ก้าวร้าว แสดงความก้าวร้าวน้อยกว่ากลุ่มควบคุม จากผลการทดลองแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการสังเกตตัวแบบมีผลต่อพฤติกรรม

ตัวแบบมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้สังเกต 3 วิธีทางด้วยกัน คือ

1. ผู้สังเกตการณ์สามารถเรียนรู้พฤติกรรมใหม่จากตัวแบบ เช่น พูดภาษาแปลก ๆ ภาษาถิ่น โดยเลียนแบบโทรทัศน์หรือคนเลี้ยง

2. ช่วยให้สิ่งที่รู้แล้วเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น เช่น เด็กในกลุ่ม 1, 2, 3 เมื่อได้เห็นตัวอย่างพฤติกรรมก้าวร้าวอีก สามารถแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้โดยง่าย มีความถี่เพิ่มขึ้น

3. การเห็นตัวแบบอาจทำให้ยับยั้งหรือ ไม่ยับยั้งพฤติกรรมซึ่งเรียนรู้แล้ว การยับยั้ง คือ ทำพฤติกรรมนั้นลดลง ไม่ยับยั้ง คือ เป็นอิสระจากการควบคุม ยินยอมให้มีการตอบสนองเกิดขึ้น พฤติกรรมก้าวร้าวของกลุ่ม ที่ 5 ต่ำกว่ากลุ่มควบคุม และต่ำกว่าพื้นฐาน อันเป็นผลจากการสังเกตตัวแบบมีความยับยั้งชั่งใจ อ่อนโยน ไม่แสดงความก้าวร้าว ขณะเดียวกันกลุ่ม 1, 2, 3 แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวถี่ขึ้น เพราะเห็นตัวแบบแสดงความก้าวร้าวและไม่ปรากฏผลติดตามมาในทางที่ไม่น่าพึงพอใจ ทำให้เลิกควบคุม ไม่ยับยั้งความก้าวร้าวอันเป็นผลจากตัวแบบ การยับยั้งหรือ

ไม่ยับยั้งนี้เป็นผลจากการเห็นว่าตัวแบบถูกลงโทษหรือได้รับการเสริมแรงจากการทำพฤติกรรมนั้น สิ่งนี้จึงมีผลต่อผู้เรียนอย่างมาก สิ่งที่น่าสนใจของการเรียนรู้จากการสังเกตคือ ไม่มีการลงทำหรือลงผิดลงถูกเหมือนการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขการกระทำ กลไกที่ช่วยให้บุคคลมีการเรียนรู้จากการสังเกตโดยการเชื่อมโยงพฤติกรรมของตัวแบบและปัญญา โดยรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและเก็บบันทึกไว้ และเมื่อมีเหตุการณ์ที่ใกล้เคียงกันเกิดขึ้นจะใช้การตอบสนองเช่นเดียวกันนี้

รางวัลหรือการลงโทษอาจได้ทางอ้อมโดยคุณผลติดตามมาจากพฤติกรรมของตัวแบบหรืออาจเป็นผลจากการกระทำของผู้สังเกตเอง สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการแสดงออก ในการเรียนรู้ พฤติกรรมที่มีความซับซ้อนผู้เรียนเพียงให้ความสนใจต่อกิจกรรมของตัวแบบและความน่าเชื่อถือของตัวแบบ นอกจากนี้ไม่มีตัวแปรอื่นใดมีความจำเป็นต่อการเรียนรู้โดยการสังเกต

เป็นสิ่งสำคัญที่เราควรให้เด็กเห็นแต่ตัวแบบซึ่งแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดการพบเห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ความก้าวร้าวรุนแรงจากโทรทัศน์ สื่อมวลชน เป็นต้น

3.2 กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต

ความใส่ใจ (Attention) การเรียนรู้โดยการสังเกต ผู้เรียนต้องสนใจจดจ่อ พฤติกรรมที่เป็นตัวแบบ ถ้าผู้เรียนไม่สังเกตตัวแบบ หรือไม่สนใจอย่างเต็มที่ย่อมยากจะจดจำ ประสิทธิภาพนั้นไว้ได้อะไรที่ ทำให้ผู้เรียนเต็มใจ สังเกตและเลียนแบบพฤติกรรม องค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุด คือ อัตราความคล้ายคลึงของตัวแบบและผู้สังเกต เช่น ระดับความสามารถ อายุ เพศ

การเก็บสะสม (Retention) เราสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบด้วยความต้องการที่จะเลียนแบบ และลงรหัสไว้ในความทรงจำ การลงรหัสอาจลงเพียงพฤติกรรมหรืออาจรวมเอาคำอธิบายว่า ทำไม อย่างไร เมื่อไหร่ควรจะทำ อาจเก็บไว้เป็นจินตภาพ หรือคำพูด และสามารถนำมาฝึกซ้อมได้ แบบดูราเนาะว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการเรียนรู้จากตัวแบบ คือ การจัดระเบียบรวบรวมข้อมูลบันทึกไว้ในความทรงจำ ชักซ้อม พฤติกรรมที่สังเกตทางปัญญาและแสดงออกมา

การผลิต (Production) แบ่งออกเป็น

1. คัดเลือกและจัดระเบียบส่วนประกอบของการตอบสนอง
2. แสดงออกมาโดยการเคลื่อนไหวทางกายภาพ

การเลียนแบบพฤติกรรมการเคลื่อนไหวยากจะทำให้สมบูรณ์จากการลงทำเพียงครั้งแรก ต้องลงทำซ้ำ ๆ คุปฏิกิริยา ข้อมูลย้อนกลับ ทำให้มีความแม่นยำขึ้น เช่น การเตะลูกบอล โยนลูกบอล

แรงจูงใจ (Motivation) แบบดูราให้มีความสำคัญกับการเสริมแรงและให้คุณค่าว่าเป็นแรงจูงใจ แต่มีความหมายที่กว้างขวางขึ้น โดยมีทั้งการเสริมแรงโดยตรง การเสริมแรงที่รู้สึก เพราะใจคิดไป (Vicarious reinforcement) และการเสริมแรงให้กับตนเอง

การเสริมแรงโดยตรง เช่น ฝึกดุ๊กตัวแบบแสดง เลียนแบบพฤติกรรมนั้น และได้รับการเสริมแรงหรือลงโทษ เช่น ครูให้นักเรียนดูเพื่อนทำความสะอาด โต๊ะ นักเรียน ทำตามครูชมเชย การเสริมแรงที่รู้สึกเพราะใจคิดไปโดยเห็นจากตัวแบบ นักเรียน สังเกตเพื่อนทำการบ้านเสร็จอย่างรวดเร็ว ครูบอกว่า “ดีมาก” ทำให้นักเรียนพยายามทำอย่างรวดเร็วและขยันขันแข็งในการทำการบ้านครั้งต่อไปเพื่อจะได้รับคำชมบ้าง การเสริมแรงให้กับตนเอง พยายามทำให้ถึงมาตรฐานที่ตนตั้งไว้โดยไม่ขึ้นอยู่กับคนอื่นหรือปฏิกิริยาของคนอื่น เช่น พยายามฝึกพิมพ์ดีดให้ดีไม่ใช่เพื่อให้ครูชม แต่อยากพิสูจน์กับตนเองว่าสามารถทำได้ ทำให้ทักษะนี้มีคุณค่าและมีความเพลิดเพลิน

3.3 การประยุกต์ใช้ในการสอน ข้อได้เปรียบของการเรียนรู้โดยการสังเกต คือ ช่วยให้ลำดับพฤติกรรมการเรียนรู้โดยสมบูรณ์โดยไม่จำเป็นต้องใช้การคาดหวังในความสำเร็จ การลองผิดลองถูกหรือการเชื่อมโยง เราคงจะเรียนรู้การขับรถโดยเริ่มขับรถด้วยการลองผิดลองถูกไม่ได้และคงจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องมาก แต่จะต้องสังเกตจากตัวแบบก่อน ฟังคำอธิบาย จึงลองหัดขับช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้น โดยการกระทำ

สิ่งที่มีความสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาเพื่อใช้ในการสอนคือ มีองค์ประกอบหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของความสนใจจดจ่อ เช่น ความเด่นของสิ่งเร้า ระดับที่ผู้เรียนถูกเร้า การเสริมแรงในอดีต และอื่น ๆ ซึ่งบางส่วนอาจอยู่ในความควบคุมของครู ครูสามารถให้ทิศทางนอกจากนี้ครูสามารถกระตุ้นด้วยกระบวนการของการจูงใจ

ทฤษฎีมนุษยนิยม

แนวความคิดด้านมนุษยนิยม มีสมมติฐานและวิธีการแตกต่างไปจากแนวความคิดด้านพุทธินิยม และพฤติกรรมนิยม และไม่มีพื้นฐานมาจากข้อมูลทางด้านการทดลอง เช่น สกินเนอร์ หรือ โคลเลอร์ แต่มีพื้นฐานมาจากการสังเกต พิจารณาการทำความเข้าใจกับสมมติฐานของแนวความคิดกลุ่มนี้ ควรพิจารณาจากข้อสรุปของมาสโลว์ โรเจอร์ และคอมบส์

1. มาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ได้คุุณภูมิต่างจิตวิทยา เดิมที่เขาสนใจจิตวิทยาในแนวพฤติกรรมนิยม ต่อมาหลังจากสำเร็จการศึกษาได้ติดต่อกับนักจิตวิทยาในกลุ่มเกสตัลท์ เขาเตรียมตัวจะเป็นนักจิตวิเคราะห์

และเริ่มมีความสนใจด้านมนุษยวิทยา ทำให้ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดหลายด้าน เขาได้หันเหความเชื่อจากจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม เพราะเน้นพฤติกรรมภายนอก และให้ความสนใจเกี่ยวกับความเป็นปัจเจกนิยมมากขึ้นไป จนละเลยสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดในการเป็นมนุษย์ แนวความคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ซึ่งเน้นพลังแรงขับภายในซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทุกด้านก็มีความจำกัด เพราะมีพื้นฐานมาจากการศึกษาคนไข้โรคจิต โรคประสาท เมื่อเขาสังเกตพฤติกรรมของคนที่มีการปรับตัวอย่างเหมาะสม มีอัตราสมบูรณ์ เขาสรุปว่าเด็กที่มีสุขภาพจิตดีย่อมแสวงหาทางที่จะทำให้ประสบการณ์มีความสมบูรณ์ มีความหมาย เขาได้ให้ทางเลือกใหม่ในการทำความเข้าใจกับพฤติกรรม แทนที่จะใช้แนวทางเดิมที่มีอยู่ เขาเรียกทางเลือกใหม่นี้ว่า “พลังที่สาม” (Third force)

เขาเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนเกิดมาพร้อมด้วยธรรมชาติภายใน ซึ่งถูกวางรูปจากประสบการณ์ ความคิดที่อยู่ใต้จิตสำนึกและความรู้สึก แต่มนุษย์ไม่ได้ถูกธรรมชาติภายในเหล่านี้ครอบงำ มนุษย์สามารถจะควบคุมพฤติกรรมส่วนใหญ่ของตนเอง ควรให้ออกาสเด็กได้ตัดสินใจเลือกด้วยตัวเอง พ่อแม่และครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยเตรียมเด็กให้ตัดสินใจเลือกอย่างฉลาด โดยตอบสนองต่อความต้องการทางสรีรวิทยา ความมั่นคงปลอดภัย ความรัก การยอมรับ และความภาคภูมิใจ ควรปล่อยให้เด็กมีความเจริญงอกงาม ไม่พยายามเข้าไปควบคุมและจัดกระทำพัฒนาการของเขา

2. คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers)

โรเจอร์เน้นการศึกษา ซึ่งมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student centered) เขามีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกับมาสโลว์ เขาเริ่มวิชาชีพนักจิตบำบัดโดยใช้วิธีการทางด้านจิตวิเคราะห์ และให้ข้อสรุปคล้ายกับมาสโลว์ว่า แนวความคิดจิตวิทยาวิเคราะห์ ทำให้คนที่มีความทุกข์เหมือนเป็นบุคคลที่ช่วยตนเองไม่ได้ ซึ่งจะต้องรับความช่วยเหลือจากนักจิตบำบัดในการแก้ปัญหาไม่มากนักน้อยอยู่เรื่อยไป ระยะเวลาต่อมาโรเจอร์ได้พัฒนาวิธีการในการให้ความช่วยเหลือขึ้นใหม่ เขาเรียกจิตบำบัดไม่นำทาง (Nondirective therapy) หรือ จิตบำบัดผู้รับคำปรึกษาเป็นคำศูนย์กลาง (Client centered) โดยผู้รับคำปรึกษาเป็นจุดศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือ นักจิตบำบัดจะไม่บอกว่า ผู้รับคำปรึกษามีความผิดพลาด หรือควรจัดการกับปัญหาอย่างไร แนวความคิดนี้แตกต่างไปจากจิตวิเคราะห์อย่างสิ้นเชิง เพราะการช่วยเหลือในแนวจิตวิเคราะห์ศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือ จะอยู่ที่ตัวนักจิตวิเคราะห์ เขาจะช่วยตีความแก้ไขอาการ ขณะเดียวกันโรเจอร์ปฏิเสธแนวความคิดทางด้านพฤติกรรมที่เน้นการตัดสินใจ การควบคุมพฤติกรรม และพิจารณาถึงอิทธิพลของตัวแปรจากภายนอก

โรเจอร์ทำจิตบำบัดซึ่งเน้นผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลาง หรือที่เรียกว่า การให้คำปรึกษาแบบไม่นำทาง จากประสบการณ์ที่ได้สะสมมา เขาให้ข้อสรุปว่า การทำจิตบำบัดจะประสบความสำเร็จ

สำเร็จสูงสุด เมื่อนักจิตบำบัดสร้างให้เกิดสถานะที่แสดงถึงความจริงใจไม่เสแสร้ง การยอมรับนับถือในทางบวกโดยปราศจากเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และสามารถสัมผัสถึงความคิด ความรู้สึกของผู้มารับคำปรึกษา โรเจอร์เชื่อว่า จากสถานะนี้ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีประสบการณ์ที่ดี และเกิดการยอมรับตนเองมากขึ้น ตระหนักถึงตนเอง เมื่อบุคคลได้พัฒนาถึงจุดนี้ ย่อมสามารถจะแก้ปัญหาของตนเองได้โดยไม่ต้องแสวงหาความช่วยเหลือจากนักจิตบำบัด

นอกจากโรเจอร์จะเป็นนักจิตบำบัด เขายังเป็นศาสตราจารย์ ซึ่งทำหน้าที่ในการสอน เขาวิเคราะห์จากประสบการณ์ในการสอนที่ผ่านมา ทำให้พบว่าหลักการของจิตบำบัดในแนวผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลาง สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนอย่างได้ผล เขาเสนอว่าการศึกษาคควรดำเนินไปในแนวให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูควรสรรสร้างบรรยากาศในการสอนที่ส่งเสริมความเจริญงอกงามของผู้เรียน ซึ่งครูควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. การมีศรัทธาในมนุษย์ และเชื่อในความสามารถของปัจเจกบุคคลที่จะพัฒนาศักยภาพของตนได้ ให้โอกาสผู้เรียนเลือกแนวทางของตนในการเรียนรู้
2. มีความจริงใจเป็นตัวของตัวเองไม่สวมหน้ากากเข้าหากัน มีความเป็นธรรมชาติ เป็นมนุษย์
3. เห็นถึงคุณค่าของนักเรียน ยอมรับความรู้สึกความคิดเห็น ให้โอกาสเด็กได้แสดงออก มีความเป็นตัวของตัวเอง
4. สามารถเข้าใจถึงปฏิกิริยาของนักเรียน มีความละเอียดอ่อนมองไปถึงความคิดจิตใจตระหนักถึงกระบวนการของการศึกษาและการเรียนรู้

เขาเชื่อว่า นักเรียนมีความสามารถที่จะให้การศึกษาแก่ตนเองได้ โดยปราศจากการช่วยเหลือจากผู้สอน

3. คอมบัสต์

แนวความคิดของคอมบัสต์คล้ายคลึงกับมาสโลว์ และโรเจอร์ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดจิตวิเคราะห์ และพฤติกรรมนิยม จึงแสวงหาทางเลือกอย่างอื่น ขณะที่มาสโลว์มีพื้นฐานแนวความคิดจากการศึกษาเรื่องแรงจูงใจ โรเจอร์มีพื้นฐานจากประสบการณ์ของการเป็นนักจิตบำบัด คอมบัสต์ได้ใช้แนวความคิดด้านความคิด ความเข้าใจ เขามีสมมติฐานว่าพฤติกรรมทั้งหลายของมนุษย์เราเป็นผลจากการรับรู้ของบุคคลในขณะนั้น (ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ใกล้เคียงกับของเลอวินในเรื่องอาณาจักรชีวิต) จากสมมติฐานนี้ ครูควรพยายามจะเข้าใจถึงสภาพการเรียนรู้ โดย